

emcdda.europa.eu

SAMMANFATTNING – TEMAKAPITEL: **Blandmissbruk: mönster och åtgärder**

Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk

Årsrapport 2009: Situationen på narkotikaområdet i Europa

Får ej offentliggöras före kl. 10.00 CET – 5.11.2009

Inledning

I detta temakapitel granskas samtidig, eller tätt på varandra följande, användning av olika lagliga och olagliga droger (blandmissbruk) bland ungdomar, unga vuxna och personer med problematisk droganvändning ⁽¹⁾. Uppgifter från enkäter i skolor och befolkningen i stort samt från undersökningar om personer som deltar i missbruksvård och drogrelaterade dödsfall analyseras för att beskriva de många olika formerna och konsekvenserna av detta utbredda användarmönster. Insatser mot blandmissbruk i Europa granskas i ljuset av den vetenskapliga litteraturen i syfte att identifiera de mest effektiva åtgärderna.

Blandmissbruk bland ungdomar, unga vuxna och problematiska narkotikaanvändare

Blandmissbruk kan ha olika orsaker och vara förenat med olika beteenden. Olika droger kan blandas för att maximera den psykoaktiva upplevelsen, eller så kan ett andra preparat tas för att uppväga de negativa effekterna av det första.. Blandmissbruk avspeglar även tillgången på olika droger och användarmönstren i särskilda miljöer eller sammanhang.

- Uppgifter om 22 europeiska länder från 2003 års omgång av den europeiska skolundersökningen om alkohol- och narkotikavanor (ESPAD, European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) visar att strax över 20 procent av 15 - 16 år gamla skolungdomar uppgav att de hade använt både alkohol och cigaretter under den senaste månaden. Ytterligare 6 procent svarade att de använt cannabis samt alkohol och/eller cigaretter och en procent att de använt denna grupp av substanser samt ytterligare en olaglig drog (ecstasy, kokain, amfetamin, LSD eller heroin).
- Det var betydligt vanligare att cannabisanvändare även använde andra olagliga droger än övriga skolelever i åldern 15 till 16 år. Detta gällde särskilt i länder med låg förekomst av narkotikaanvändning, där cannabisanvändning också visade sig vara kopplad till bristande föräldraövervakning och skolkning.
- Uppgifter om droganvändning bland unga vuxna (15–34 år) i nio länder visade att det i allmänhet var mellan två och sex gånger vanligare att personer som konsumerar alkohol ofta eller i stora mängder använde cannabis under det föregående året än för befolkningen i stort. Och det var också mellan två och nio gånger vanligare att de använde kokain under samma period.
- Undersökningar av befolkningen i stort bekräftar att droganvändning är kopplad till vissa livsstilar och riktade undersökningar har visat jämförelsevis höga nivåer av droganvändning i nöjeslivet. I många europeiska länder finns det en kritisk massa av potentiella blandmissbrukare som samlas i stort antal i olika nöjeslivssammanhang.
- Klienter som inleder missbruksvård kan ge en bild av sammansättningen och trenderna i den större gruppen av droganvändare. Analys av uppgifter om över 260 000 klienter som inlett behandling i 14 europeiska länder under 2006 visade att

⁽¹⁾ Problematiskt drogbruk (missbruk) definieras av ECNN som "injektionsanvändning eller långvarig/vanemässig användning av opioider, kokain och/eller amfetamin".

över hälften uppgav att de hade problem med minst två droger. Undersökningar som genomförts i andra miljöer bekräftar att blandmissbruk är mycket vanligt bland dem som har en problematisk droganvändning.

- Tre huvudgrupper av blandmissbrukare kan identifieras bland dem som deltar i missbrukarvård: användare av heroin och kokain (inklusive crack), användare av kokain och cannabis eller alkohol samt användare av cannabis och alkohol. Den första gruppen är den största och här återfinns marginaliserade heroinanvändare som även använder andra preparat. Den andra gruppen kommer ofta till behandling via straffrättsystemet eller på grund av påtryckningar från sociala nätverk och familjenätverk. De är huvudsakligen män och socialt integrerade. Medlemmar av den tredje gruppen – cannabis- och alkoholanvändare – är yngre och de bor ofta tillsammans med sin familj och är socialt integrerade.
- De flesta drogrelaterade dödsfall som registrerats i Europa orsakas av opioider, främst heroin, men i de flesta fall är flera preparat inblandade. Detta kan vara en avspeglning av hur vanligt blandmissbruk är bland droganvändare liksom den ökade risken för överdos och negativa effekter när preparaten kombineras. Ständig användning av flera preparat kan också leda till skador på olika fysiologiska system på längre sikt. Kraftig alkoholanvändning förvärrar exempelvis leversjukdomar orsakade av kronisk virushepatit som förvärvats via narkotikainjektioner. Kokainrelaterade myokardinfarkter (hjärtinfarkter) förefaller även vara relaterade till tobaksrökning.

Insatser mot blandmissbruk

- Alkohol förekommer i praktiskt taget alla former av blandmissbruk. Det är vanligen den första drog med starka psykoaktiva och psykotropa effekter som ungdomar använder. Att alkohol är allmänt tillgänglig gör den till den mest grundläggande drogen i kombinationer av substanser bland unga vuxna, särskilt i fritidsmiljöer, samt bland många intensiva narkotikaanvändare, personer med beroende och personer som är på väg att lämna sitt missbruk. Resultaten i rapporten talar för att det behövs mer åtgärder inriktade på alkohol och alkoholanvändning, både på marknadsnivå och i fråga om sociala normer.
- Tobaks- och alkoholpolitik som är inriktad på marknaden – t.ex. prissättning och restriktioner för försäljning och konsumtion – påverkar användningen av dessa substanser och de därmed förknippade hälsokonsekvenserna. Politiska åtgärder i skolmiljö och med anknytning till skolor kan förhindra, dämpa eller senarelägga användningen av lagliga och olagliga substanser och rapporteras ha genomförts i de flesta medlemsstater.
- I länder med högre nivåer av droganvändning kan en större andel av de totala hälsoproblemen snarare bero på det stora antalet socialt integrerade droganvändare än på det mindre antalet droganvändare i riskzonen. Detta brukar kallas preventionsparadoxen och är av betydelse för preventionsstrategierna.
- Eftersom blandmissbruk är vanligt i nöjeslivet, t.ex. på klubbar, festivaler eller rejvfester, är det viktigt att genomföra förebyggande och skademinskande åtgärder i sådana miljöer. Den vanligaste åtgärden är riktade informationskampanjer. Även om åtgärder av andra slag rapporteras finns det fortfarande betydande potential för ytterligare åtgärder mot blandmissbruk i nöjeslivssammanhang.
- Blandmissbruk behandlas i allmänhet med samma slags tjänster och åtgärder, bland annat minskning av skadeverkningarna, psykosocial och farmakologiskt understödd behandling, som vid missbruksproblem som gäller en enda drog. I den vetenskapliga litteraturen hänvisas dock till positiva förändringar av förekomsten av blandmissbruk bland behandlade klienter och särskilt klienter i substitutionsbehandling med opioider. Trots detta förblir hanteringen av blandmissbruk en komplex och svår uppgift för de yrkesverksamma på området.